Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

Навчально-науковий інститут культури і мистецтв

Кафедра образотворчого мистецтва, музикознавства та культурології

ЗАТВЕРДЖУЮ
директор НН Інституту культури і мистецтв
проф. О. А. Устименко-Косоріч
_____
«30» серпня 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
перший (бакалаврський) рівень

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ПАМ'ЯТКИ СЛОБОЖАНЩИНИ

галузь знань 03 Гуманітарні науки

спеціальність 034 Культурологія

освітня програма Культурологія

мова навчання українська

Погоджено науково-методичною комісією НН Інституту культури і мистецтв
«30» серпня 2022 р.
Голова _____ Руденко О. Ф.

Суми – 2022

Розробник:Л. М. Горболіс, д. філол. н., професор кафедри образотворчого мистецтва, музикознавства та культурології

Програму схвалено на засіданні кафедри образотворчого мистецтва, музикознавства та культурології

Протокол № 12 від «21» червня 2022 року.

Завідувач кафедри образотворчого мистецтва,
музикознавства та культурології _____д., мист., проф. О. К. Зав'ялова

Схвалено науково-методичною комісією інституту

Протокол № 1 від « 30 » серпня 2022 р.

Голова науково-методичної комісії інституту _____ О.Ф. Руденко

© Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, ННІ культури і мистецтв 2022 рік

Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Освітній ступінь</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Кількість кредитів – 4</td><td rowspan="15">Бакалавр</td><td colspan="2">Вибіркова</td></tr>
<tr><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>4-й</td><td>4- й</td></tr>
<tr><td rowspan="13">Загальна кількість годин – 120</td><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td>7-й</td><td>7-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td>22 год.</td><td>4 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>24 год.</td><td>6 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td>-</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>72 год.</td><td>108 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Консультації:</td></tr>
<tr><td>2 год.</td><td>2 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю:
залік</td></tr>
</table>

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Курс «Культурологічні пам'ятки Слобожанщини», розроблений для спеціальності 034 Культурологія, є складовою підготовки студентів ОР Бакалавр НН ін-ституту культури і мистецтв.

Мета навчальної дисципліни – формування у студентів системних знань про визначні культурні пам'ятки Слобожанщини, про історію їх вивчення і збереження, етапи розвитку регіону.

Завдання курсу: формувати цілісне уявлення про закономірності культурного розвитку Слобожанщини; формувати знання про сутність культурних пам'яток Слобожанщини як передумови розвитку та збереження історичної та культурної спадщини країни; з'ясувати особливості, спільні/відмінні риси культурно-історичних епох, спрогнозувати тенденції подальшого культурного розвитку регіону; формувати вміння фахово аналізувати проблеми/факти історії культури Слобожанщини; формувати наукове підґрунтя для вивчення і пізнання сучасних культурних форм і процесів регіону.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Для успішного освоєння студентом навчального курсу «Масова та елі-тарна культура» передбачається інтеграція знань, умінь і навичок з таких дисциплін освітньо-професійної програми «Культурологія» першого (бака-лаврського) рівня: «Історія та культура України», «Культурологія», «Загальна історія мистецтв», «Історико-культурні ресурси України та світу» відповідно до освітньо-наукової програми 034 Культу-рологія першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

3. Результати навчання за дисципліною

Зміст курсу забезпечує: знання етапів культурно-історичного розвитку Слобожанщини, своєрідності культурних епох, основних культурних репрезентантів, рівня розвитку матеріальних і духовних цінностей регіону; аналіз, порівняння культурних пам'яток Слобожанщини; використання набутих знань у практичній фаховій діяльності.

Знання: соціокультурних закономірностей розвитку культури регіону. **Уміння:** критично мислити, застосовувати культурологічні знання для аналізу культурного простору та визначення векторів його подальшого розвитку.	**ПРН 2**	Аналізувати, коментувати, узагальнювати, наукові та аналітичні тексти культурологічного характеру.
Знати: сучасні методи та підходи для опрацювання відповідних джерел, спрямованих на вивчення особливостей культури Слобожанщини. **Вміти:** опрацьовувати джерела різного характеру, готувати якісний і змістовний візуальний контент, необхідний для популяризації та активізації зацікавленості культурними пам'ятками Слобожанщини.	**ПРН 6**	Виявляти, перевіряти та узагальнювати інформацію щодо різноманітних контекстів культурної практики, визначати ступінь їх актуальності із застосуванням релевантних джерел, інформаційних, комунікативних засобів та візуальних технологій.
Знати: різноманітні методики опрацювання культурних джерел, специфіку культурно-мистецьких пам'яток регіону, їхні художні цінності та пріоритети. **Уміти:** підбирати, систематизувати, аналізувати й узагальнювати інформацію з різних джерел, формувати обґрунтовані висновки на актуальні теми (проблеми).	**ПРН 8**	Інтерпретувати культурні джерела (речові, друковані, візуальні, художні) з використанням спеціальної літератури та визначених методик, аргументовано викладати умовиводи щодо їх змісту.
Знати: основні правила написання різних видів наукових досліджень і способи їх застосування у практичній діяльності. **Уміти:** поєднувати знання з історії культури Слобожанщини з корпусом дисциплін гуманітарного спрямування, уміти застосовувати синтез цих знань на практиці.	**ПРН 17**	Знати та розуміти основні принципи наукової, дослідницької та прикладної діяльності, які базуються на глибокому вивченні взаємозв'язків культурології, психології, історії культури, зв'язків з громадськістю, спираючись на економічні та технологічні можливості

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінка ECTS Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
A **90–100**	Оцінку **«відмінно»** студент отримує за повні, систематичні, логічно викладені знання. Студент має розуміти матеріал курсу, має володіти категоріальним апаратом, навичками логічного доведення, мати власну позицію по суті поставлених питань, дотримуватися академічної доброчесності.
B **82–89**	Студент дотримується академічної доброчесності. Оцінка **«добре»** передбачає, що, в цілому володіючи матеріалом, студент допускає незначні неточності та окремі помилки, виклад недостатньо систематизований, розуміння суті понять та категорій не завжди чітке.

C **74–81**	Контрольні заходи виконані в основному правильно, з певною кількістю суттєвих помилок. Студент дотримується академічної доброчесності. Оцінка **«добре»** передбачає, що, в цілому володіючи матеріалом, студент допускає незначні неточності та окремі помилки, виклад недостатньо систематизований, розуміння суті понять та категорій не завжди чітке.
Д **64–73**	Контрольні заходи виконані непогано, але зі значною кількістю недоліків. Оцінка **«задовільно»** виставляється студенту, який має суттєві недоліки у викладі навчального матеріалу, має прогалини у знаннях, потребує додаткових питань і не може самостійно побудувати логіку відповіді. Студент засвоїв вузлові питання, розуміння суті основних проблем курсу. Студент дотримується академічної доброчесності.
E **60–63**	Оцінку **«задовільно»** отримує студент, який має суттєві недоліки у викладі навчального матеріалу, має прогалини у знаннях, потребує додаткових питань і не може самостійно побудувати логічну відповідь. Разом із тим оцінка «задовільно» передбачає розуміння суті основних проблем курсу. Студент дотримується академічної доброчесності.
FX **35–59**	Студенту надається можливість скласти контрольні заходи для поліпшення підсумкової оцінки. Оцінка **«незадовільно»** виставляється студенту, який не розуміє суті поставлених питань, не має знань основних проблем та понять курсу, не орієнтується в змісті основних епох розвитку світової культури. Не дотримується академічної доброчесності.
0–34	Студент має повторно освоювати навчальний матеріал дисципліни.

Розподіл балів

<table>
<tr><td colspan="12">Поточний контроль</td><td>Разом</td><td>Сума</td></tr>
<tr><td colspan="4">РОЗДІЛ 1
РОЗДІЛ 2</td><td colspan="8">РОЗДІЛ 2</td><td rowspan="3"></td><td rowspan="5">100</td></tr>
<tr><td>Т 1</td><td>Т 2</td><td>Т 3</td><td>Т 4</td><td>Т 5</td><td>Т 6</td><td>Т 7</td><td>Т 8</td><td>Т 9</td><td>Т10</td><td>Т11</td><td>Т12</td><td rowspan="3">64</td></tr>
<tr><td colspan="12">Поточний контроль</td></tr>
<tr><td>5</td><td>5</td><td>5</td><td>6</td><td>5</td><td>5</td><td>6</td><td>6</td><td>5</td><td>5</td><td>5</td><td>6</td></tr>
<tr><td colspan="10">Контроль самостійної роботи</td><td colspan="2"></td><td rowspan="2">36</td></tr>
<tr><td>3</td><td>3</td><td>3</td><td>3</td><td>3</td><td>3</td><td>3</td><td>3</td><td>3</td><td>3</td><td>3</td><td>3</td></tr>
</table>

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	**A**	**відмінно**
82 - 89	**B**	**добре**
74 - 81	**C**	
64 - 73	**D**	**задовільно**

60 - 63	**E**	
35-59	**FX**	**незадовільно з можливістю повторного складання**
1 - 34	**F**	**незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни**

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: реферати, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, усні, письмові доповіді та інші види індивідуальних та групових завдань, залік.

6. Програма навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КУЛЬТУРНИХ ПАМ'ЯТОК СЛОБОЖАНЩИНИ

Тема 1. Загальна характеристика культурних пам'яток регіону.

Тема 2. Законодавче підґрунтя охорони пам'яток Слобожанщини.

Тема 3. Пам'ятки Слобожанщини національного значення.

Тема 4. Пам'ятки історії та монументального мистецтва місцевого значення (Сумська, Харківська, Луганська, Донецька області).

РОЗДІЛ 2. КУЛЬТУРНІ ПАМ'ЯТКИ СЛОБОЖАНЩИНИ

Тема 5. Архітектурно-історичні пам'ятки Сумської області.

Тема 6. Храми Слобожанщини.

Тема 7. Скульптура Слобожанщини.

Тема 8. Живопис Слобожанщини.

Тема 9. Археологічні пам'ятки Слобожанщини.

Тема 10. Література Слобожанщини у персоналіях.

Тема 11. Музична культура Слобожанщини.

Тема 12. Природні пам'ятки Слобожанщини.

Тема 13. Новітні скульптурні проєкти Слобожанщини.

7.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КУЛЬТУРНИХ ПАМ'ЯТОК СЛОБОЖАНЩИНИ

Загальна характеристика культурних пам'яток регіону. Слобожанщина як історико-етнографічний район. Вплив мистецтва на розвиток регіону. Культурні пам'ятки Слобожанщини в дослідженнях

учених. Д. Багалій «Історія Слобідської України», М. Сумцов «Слобожане». Краєзнавчі, мистецтвознавчі видання регіону.

Законодавче підґрунтя охорони пам'яток Слобожанщини. Закон України «Про охорону культурної спадщини. Державні реєстри. (Державний реєстр нерухомих пам'яток історії та монументального мистецтва України в Харківській області (пам'ятки місцевого значення). Державний реєстр нерухомих пам'яток археології України в Харківській області (пам'ятки місцевого значення). Державний реєстр нерухомих пам'яток археології, історії та монументального мистецтва національного значення України (Харківська область, Сумська область).

Пам'ятки Слобожанщини національного значення. Пам'ятки архітектури національного значення: Харківська область. Пам'ятки архітектури національного значення: Сумська область.

Пам'ятки історії та монументального мистецтва місцевого значення (Сумська, Харківська, Луганська, Донецька області).

РОЗДІЛ 2. КУЛЬТУРНІ ПАМ'ЯТКИ СЛОБОЖАНЩИНИ

Архітектурно-історичні пам'ятки Сумської області. Традиції культурної архітектури Слобідської України. Тенденції і закономірності розвитку регіональної архітектурної школи. Бароко в українській культурі. Вироблення національного стилю. Гетьманське – козацьке – народне бароко. Бароко в Слобідській Україні. Садиба «Круглий двір» (Тростянець). Палац Голіцина (Тростянець). Поле Конотопської битви (с. Шаповалівка Конотопського району). Палац Лещинських (Кияниця), «Сім джерел» (смт Шалигине), Сумська альтанка, Музей зброї та військової техніки у Спадщанському лісі.

Архітектурно-історичні пам'ятки Харкова й області. Особливості містобудування. Архітектурні обриси Харкова. Формування архітектурно-художніх і містобудівних традицій.

Архітектурно-історичні пам'ятки Сум й області. Заснування Сум. Створення архітектурного обрису Сум. Глухів – столиця гетьманської України.

Храми Слобожанщини. Софронівський монастир (Нова Слобода), Трьох-Анастасівська церква (Глухів), Воскресенський собор (Суми), Свято-Покровський собор (Охтирка), Святогірський історико-архітектурний заповідник (Святогірськ Донецької області).

Скульптура Слобожанщини. Монумент Т. Шевченка (Харків) як символічне уособлення всієї творчості Кобзаря, пам'ятники Т. Шевченку в Сумах, Ромнах. пам'ятник мамонту (с. Кулішівка).

Живопис Слобожанщини. Художники Слобожанщини: постаті, стильова манера, значення творчості.

Слобожанщина мистецька: історія, традиції, сучасність.

Археологічні пам'ятки Слобожанщини. Городища і кургани Сумської області. Посульські кургани (Роменський район)

Музична культура Слобожанщини. Глухівська школа (А. Ведель, Д. Бортнянський).

Література Слобожанщини у персоналіях. Творчість письменників Слобожанщини в культурно-мистецькому житті України.

Народні промисли і ремесла Слобожанщини. Лозоплетіння. Гончарство. Ткацтво.

Природні пам'ятки Слобожанщини. Краснокутський дендропарк (харківська область). національний природний парк «Святі гори» (Донеччина), парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Мілуватський водолій» (Сватівський район, Луганщина). Ботанічна природна пам'ятка «Сватівський парк» (Луганщина)

Новітні скульптурні проєкти Слобожанщини (пам'ятники воїнам АТО, Небесній Сотні тощо). Культурна спадщина Слобожанщини та її вплив на розвиток регіону. Документування зруйнованих війною пам'яток культури.

7. 2. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	конс	інд	с.р.		л	п	конс	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Загальна характеристика культурних пам'яток Слобожанщини												
Тема 1. Загальна характеристика культурних пам'яток регіону	10	2	2			6	10	2				8
Тема 2. Законодавче підґрунтя охорони пам'яток Слобожанщини.	10	2	2			6	10					10
Тема 3. Пам'ятки Слобожанщини національного	10	2	2			6	10	2				8

значення												
Тема 4. Пам'ятки історії та монументального мистецтва місцевого значення	10	2	2			6	10		2			8
Розділ 2. Культурні пам'ятки Слобожанщини												
Тема 5. Архітектурно-історичні пам'ятки Сумської області	10	2	4			6	10		2			8
Тема 6. Храми Слобожанщини	8		2			6	10					10
Тема 7. Скульптура Слобожанщини	10	2	2			6	8					8
Тема 8. Живопис Слобожанщини	10	2	2			6	10			2		8
Тема 9. Археологічні пам'ятки Слобожанщини	10	2	2			6	8					8
Тема 10. Література Слобожанщини у персоналіях	10	2	2			6	8					8
Тема 11. Музична культура Слобожанщини	8	2				6	8					8
Тема 12. Природні пам'ятки Слобожанщини.	10	2	2			6	10		2			8
Тема 13. Новітні скульптурні проєкти Слобожанщини				2			8					8
Усього годин	**120**	**22**	**24**	**2**		**72**	**120**	**4**	**6**	**2**		**108**

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма

1	Культурні пам’ятки Слобожанщини в дослідженнях учених	2	-
2	Законодавче підґрунтя охорони пам’яток Слобожанщини.	2	-
3	Пам’ятки Слобожанщини національного значення	2	-
4	Пам’ятки історії та монументального мистецтва місцевого значення (Слобожанський регіон)	2	2
5	Архітектурно-історичні пам’ятки Харкова і Харківської області	2	-
6	Архітектурно-історичні пам’ятки Сум і Сумської області	2	2
7	Храми Слобожанщини	2	-
8	Скульптура Слобожанщини	2	-
9	Живопис Слобожанщини	2	-
10	Археологічні пам’ятки Слобожанщини	2	-
11	Література Слобожанщини у персоналіях	2	-
12	Природні пам’ятки Слобожанщини.	2	2
	Усього	24	6

Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	«Історія Слобідської України» Д. Багалія.	6	8
2	Законодавче підґрунтя охорони пам’яток Слобожанщини.	6	10
3	Пам’ятки Слобожанщини національного значення	6	8
4	Пам’ятки історії та монументального мистецтва місцевого значення	6	8
5	Архітектурно-історичні пам’ятки Харкова і Харківської області	6	8
6	Архітектурно-історичні пам’ятки Сум і Сумської області	6	8
7	Храми Слобожанщини	6	10
8	Скульптура Слобожанщини	6	8
9	Живопис Слобожанщини	6	8
10	Археологічні пам’ятки Слобожанщини	6	8
11	Література Слобожанщини у персоналіях	6	8
12	Природні пам’ятки Слобожанщини.	6	8
	Усього	72	108

7. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Багалій Д. Історія Слобідської України. Київ: ЦНЛ, 2019. 256 с.
2. Багалій Д. Український мандрований філософ Григорій Сковорода. URL: https://coollib.com/b/310954-dmitro-bagaliy-ukrayinskiy-mandrovaniy-filosof-grigoriy-skovoroda/read
3. Галушко К., Черкас Б., Пилипчак М. Усе найцікавіше про теорію і звичаї України. Харків: Віват, 2018. 342 с.
4. Жукова О. В. Палаци та старовинні садиби. Полтавщина, Сумщина, Харківщина. Харків : ПП АССА, 2015. 32 с.
5. Лаврик О. Україна. Все, що робить нас українцями. Харків : Віват, 2015. 256 с.
6. Пересада В., Танцюра В. Історія Слобідської України. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 366 с.
7. Поколодна М. М. Туристські ресурси України : підручник / М. М. Поколодна, Т. В. Гордієнко, І. Л. Полчанінова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. 222 с. URL: http://eprints.kname.edu.ua/57450/1/2019%20%D0%BF%D0%B5%D1%87.%201%D0%9F%20%20%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%A0%D0%A3%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%A2%D0%A0%D0%A3%20%D0%9F%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B0..pdf
8. Поливач К.А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України / Наук. ред. Руденко Л.Г. К.: Інститут географії НАН України, 2012. 208 с.
9. Суми. Запрошуємо до знайомства: путівник / авт. тексту Д. В. Кудінов; кер. проекту І. О. Дяденко, В. К. Шейко; ред. М. Л. Охрименко. Київ : Фоліграант, 2013. 160 с.
10. Суми. Вулицями старого міста (Історико-архітектурний альбом). URL:https://history.sumy.ua/research/books/816-sumy-vulytsiamy-staroho-mista-istoryko-arkhitekturnyi-albom.html
11. Таранушенко С.А. Пам'ятки архітектури Слобідської України. Нац. б-ка України ім. В.І.Вернадського, Ін-т рукопису. Харків : Харківський приватний музей міської садиби, 2011. 223 с.
12. Таранушенко С.А. Старі хати Харкова. Харків : Харків. приват. музей міськ. садиби, 2010. 168 с.
13. Туристські ресурси України: конспект лекцій / укладач О. В. Поступна. Харків: НУЦЗУ, 2020. 209 с.
14. Харків. 1941–1943 = Kharkiv. 1941–1943 : фотоальбом. Харків : Дім Реклами, 2018. 192 с.
15. Чернецький О. Слобідська Україна: Короткий науково-популярний історико-культурологічний путівник. Харків, 2016. с. 94.
16. Чорний Д. Історія Слобідської України: підручник. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 264 с.

17. Яременко С. Туристичні ресурси України. Київ : Олді-Плюс, 2021. 472 с.

Додаткові:

1. Вергун Н.І. Народний художник України Наталя Вергун. Живопис, малюнок : альбом. Харків : Майдан, 2008. 63 с.
2. Ігнатенко І. Етнологія для народу. Свята, традиції, звичаї, обряди, прикмети, вірування українці. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 319 с.
1. Канигін Ю. Шлях аріїв. Київ: Арій, 2016. 152 с.
2. Коротя-Ковальська В.П. Українська народна пісня у творчості видатних письменників України XIX–XX ст. Нариси. Київ: УАІД «Рада», 2010. 60 с. URL: http://ndiu.org.ua/images/book/korotya-kovalska-pis2.pdf
3. Мистецька палітра Слобожанщини: історія, традиції, сучасність. Харків: Майдан, 2013. 445 с.
3. Новиков А.О. Українська драматургія й театр від найдавніших часів до початку XX ст. : монографія. Харків : Cara, 2011. 407 с.
4. Пашкевич Г. Хліб давньої України. Львів: Скіф, 2017. 187 с.
4. Серебреннікова Т. Стародавні українські узори для вишивання хрестом. Магія візерунка. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 144 с.
5. Сніжко В.В. Українознавство: природна психо-філософська концепція: монографія. Київ: ННДІУ, 2010. 528 с. URL: http://ndiu.org.ua/images/book/snigko.pdf
5. Сражний О. Український менталітет: ілюзії – міфи – реальність. Київ: Дух і Літера, 2007. 168 с.
6. Україна й українство в етнокультурних процесах: концептуальні узагальнення: колективна монографія. Київ: НДІУ, 2018. 304 с. URL: http://ndiu.org.ua/images/book/ukraina-j-u.pdf
7. Українознавство: концептуальні та теоретико-методологічні основи розвитку / П. П. Гай-Нижник (керівник проекту), Т. А. Бевз, О. Є. Гомотюк, С. І. Губський, Я. С. Калакура, А. М. Киридон, І. Й. Краснодемська, В. Т. Лазарєва, А. Ю. Санченко, О. М. Склярова, Л. К.Токар, Д. В. Толочко, Л. В. Чупрій, О. Б. Ярошинський. Київ, 2015. 504 с. URL: http://ndiu.org.ua/images/book/ukr-st-2015.pdf
8. Хоткевич Г.М. Бандура та її конструкція. Торонто ; Харків : Фонд нац.-культур. ініціатив ім. Г.Хоткевича, 2010. 288 с.
9. Черемський К.П. Шлях звичаю. Харків : Глас, 2002. 443 с.

Інформаційні ресурси

1. Підручники, онлайн Бібліотека підручників та навчальних посібників. URL: https://textbooks.net.ua/
5. Культурологічна думка в Україні ; культурологія. URL: http://www.shram.kiev.ua/lib/
6. Культура України. Електронна бібліотека. URL: https://elib.nlu.org.ua/
7. Національний рейтинг «Сім Чудес України». URL: http://7chudes.in.ua/

8. Обласний комунальний заклад «Харківський науково-методичний центр охорони культурної спадщини». URL: http://www.spadschina.kh.ua/heritage.html
9.Краєзнавча книга Харківщини. URL: https://library.kharkov.ua/source/kraeznavcha/
10. Електронний журнал «Українознавство». URL: http://journal.ndiu.org.ua

Праці Горболіс Л. М.

1. Горболіс Л., Черниш А. Українознавство: методичні рекомендації. Суми: ФОП Цьома С. П., 2020. 36 с.
2. Горболіс Л. Українські письменники кінця XIX – початку XX ст. про роль церкви й україномовної Біблії у формуванні релігійної і моральної свідомості народу. «Не забудеш мене, моя нене, Вкраїно»: антологія краєзнавчих розвідок письменників і науковців Сумщини: до 200-річчя від дня народження П. О. Куліша / упоряд.: О. Малиш, Ю. Пятаченко, Н. Шеденко. Суми: Триторія, 2019. С. 159-179.
3. Горболіс Л. М, Горпинченко О.М. Художні особливості прози про АТО Євгена Положія: монографія. Суми: ФОП Цьома С. П, 2019. 112 с.
4. Горболіс Л. Ідеї Григорія Сковороди як ключ до розуміння світоглядних засад героїв української прози кінця XIX – початку XX ст. Переяславські Сковородинівські студії: філологія, філософія, педагогіка: зб. наук. праць [за заг. ред. М. П. Корпанюка]. – Ніжин: Видавець Лисенко М.М., 2019. – Вип. 6. – С. 42-49.
5. Горболіс Л. «Я народився на маківці літа…». Життя, присвячене Слову: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Формування мовного естетичного ідеалу засобами навчальних дисциплін» до 100-річчя від дня народження професора П.П. Охріменка і 95-річчя від часу заснування СумДПУ імені А.С. Макаренка. Вип. 2. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2019. С. 163-166.
6. Kobylko, N., Honcharuk, O., Horbolis, L., & Antonovych, S. (2022). Features of Modern Ukrainian Military Prose (on the example of Bohdan Zholdak's film story "Ukry" and Yevhen Polozhii's novel "Ilovaisk"). *Amazonia Investiga*, *11*(53), P. 92-100. DOI: https://doi.org/10.34069/AI/2022.53.05.9 URL: https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/2008/2679